

Etyka kompromisu

Zbigniew Szawarski
Komitet Bioetyki przy Prezydium
PAN
Narodowy Instytut Zdrowia
Publicznego -PZH
z.szawarski@uw.edu.pl

20.IX.2013

Struktura problemu

- Ład społeczny
- Konflikt
- Kompromis

Ład społeczny jako podstawa współpracy i współdziałania

- Układ normatywny:
 - Normy moralne
 - Normy prawne [np. prawo o ruchu drogowym]
 - Kodeksy etyczne
 - Zasady dobrej praktyki klinicznej
 - Regulaminy itd.
- Jest w naszym wspólnym interesie istnienie pewnych zasad (konwencji) regulujących nasze zachowanie i wzajemne stosunki
- Jest w naszym wspólnym interesie istnienie pewnych instytucji nadzorujących przestrzeganie reguł współpracy i dobrego współżycia

Konflikt

- Znaczenie słowa „konflikt”. *Confligo* – walczyć, ścierać się, staczać bój.
- *Conflictio* – walczyć, ścierać się. Stąd: konflikt jako zderzenie, uderzenie o siebie, kolizja, bójka, bijatyka, walka, wojna.
- W każdym konflikcie istnieją co najmniej dwa przeciwne lub sprzeczne wektory, które się wzajemnie wykluczają lub których nie sposób urzeczywistnić jednocześnie. I w tym sensie mówimy o konfliktach psychologicznych, społecznych, politycznych czy moralnych

Konflikt – typologia

- **Walka** – przeciwnik jest wrogiem; należy go zatem unicestwić lub usunąć ze środowiska. Silne reakcje emocjonalne, często blokują zdolność do analizy racjonalnej. Wróg jest pokonany, ale postawa emocjonalna i uprzedzenia pozostają.
- **Gra** – gra polega na analizie sytuacji ocenianej z punktu widzenia tego, co uczyni grający lub jego przeciwnik. Przeciwnik w grze jest partnerem, wobec tego uczucia wobec niego mogą być również przyjazne lub neutralne. W centrum zainteresowania nie jest przeciwnik, lecz sytuacja (na szachownicy, na boisku). Racjonalna analiza jest niezbędną cechą gry. Gra zakłada współpracę między partnerami w jej kontynuowaniu. Sposób wygrywania określają reguły gry.
- **Debata** – konflikt, zderzenie idei. Dążenie do przekonania przeciwnika do zmiany sposobu widzenia i oceny danego problemu. Spór naukowy, moralny, ideologiczny. Ale też obrona przed sądem, kiedy strony sporu starają się przekonać sąd. Z reguły celem debat (sporów) jest **pozyskanie zwolenników**, dlatego też debaty mają przede wszystkim charakter ideologiczny.
- [Źródło: A. Rapoport, Fights, Games, and Debates, 1974]

Kilka prostych przykładów

- Kupowanie domu. Sprzedać jak najdrożej, kupić jak najtaniej. Rozstrzygnięcie? Eksperci, negocjacje → kompromis. Patologia ekspertów
- Rospuda, obwodnica
- Konflikt polityczny (np. Syria) – wojna czy pokój? Możliwość trzeciej drogi. Kompromis
- Konflikt dotyczący kierunku i zasad polityki zdrowotnej (pacjenci, lekarze, firmy farm. MZ+NFZ). Sprzeczne interesy. Czy możliwy jest kompromis?

Kompromis

- Kompromis ma miejsce wtedy, gdy dążąc do rozwiązania konfliktu rezygnujemy z pewnych wartości lub ograniczamy akceptowane przez nas zasady w celu uzyskania innych istotnych dla nas lub dla naszej społeczności korzyści
- Jeśli pokój jest lepszy niż wojna, to wszystkie strony konfliktu powinny ograniczyć swoje roszczenia w celu znalezienia optymalnego rozwiązania

Czy i jak możliwy jest kompromis moralny?

- **Bezkompromisowość jest cnotą.** Każdy z nas powinien zawsze postępować zgodnie ze swym sumieniem. *Non possumus*. Raczej śmierć niż.... [aprobata dla rozwodów, aborcji i IVF]
- **Bezkompromisowość nie jest cnotą.** Każdy z nas powinien zawsze postępować zgodnie ze swym sumieniem, **chyba że w grę wchodzi inne istotne moralnie okoliczności. SUMIENIE POLITYKA, czyli problem „brudnych rąk”**

Trochę filozofii

- Bezkompromisowość jest cnotą -> zawsze **wiem jak powinienem postąpić i nigdy się nie mylę**. Możliwa jest **wiedza moralna**. Mam patent na moralność i nigdy z niego nie zrezygnuje
- Bezkompromisowość nie jest cnotą -> **mam pewne przekonania moralne**, ale brak mi absolutnej pewności, że mam rację. **Mogę się mylić**. Niepewność moralna przyrodzoną kondycją człowieka. Kompromis jest konieczny, ale istnieją granice kompromisu.

Kompromis i polityka zdrowotna

- Czy rzeczywiście istnieje polityka zdrowotna w Polsce? Nie ma polityki bez wartości.
- Na czym nam jednak najbardziej zależy?
- Co jest ważniejsze – dobro pacjenta, wierność własnemu sumieniu, czy sukces ekonomiczny?
- Co należy uczynić, jeśli dobra dla nas istotne nieuchronnie wchodzą ze sobą w konflikt?

Wnioski

- W społeczeństwie pluralistycznym nieuniknione są konflikty i zderzenia wartości
- Spór moralny, polityczny, ideologiczny jest integralną cechą społeczeństw demokratycznych. Konflikty destruktywne i twórcze
- Ale spór ten ma szansę racjonalnego rozstrzygnięcia tylko wtedy, gdy jesteśmy przygotowani i otwarci na dyskusję i gotowi do poszukiwania i zawierania kompromisów
- Ktoś, kto się ze mną nie zgadza nie musi być moim wrogiem
- Szacunek dla partnera jest podstawą dialogu i porozumienia
- Kompromis jest możliwy tylko wtedy, gdy wszystkie strony kompromisu są zainteresowane w jego znalezieniu